

Jože Koruza

Filozofska fakulteta v Ljubljani

IVAN GRAFENAUER KOT LITERARNI ZGODOVINAR

Redko kateri slovenski slavist je bil javnosti tako izčrpno in vsestransko predstavljen kakor Ivan Grafenauer. Njegov sin, zgodovinar Bogo Grafenauer je pospremil posmrtno izdajo očetove Kratke zgodovine starejšega slovenskega slovstva s temeljito biografijo in bibliografijo,¹ zgrajeno na prvih virih iz strokovnjakove zapuščine in na osebnih spomnih. Iz te celovite podobe človeka in znanstvenika povzemamo za uvod našemu razmišljanju najvažnejša biografska dejstva.

Ivan Grafenauer se je rodil 7. marca 1880 v Veliki vasi pri Brdu blizu Šmohorja v Ziljski dolini. Zgodnjo mladost je preživel razpet med Brdom, kjer je tudi obiskoval osnovno šolo, in Beljakom, kjer je bil oče na Peravi cerkovnik in kjer je dokončal osnovno šolo in nato še gimnazijo. V letih 1900 do 1904 je študiral na dunajski univerzi slavistiko in germanistiko, se takoj po študijih zaposlil na gimnaziji v Kranju, dobil leta 1908 profesorsko mesto na I. klasični gimnaziji v Ljubljani in ostal v tej službi vse do upokojitve leta 1940. Do tega leta je njegovo strokovno in znanstveno delo naraslo že na 375 bibliografskih enot, kar vzbuja posebno spoštovanje ob dejstvu, da ga je pretežno opravil ob polni redni zaposlitvi srednješolskega profesorja; imel je vsega le tri leta dopusta za sestavo gimnazijskih literarnih beril, ki ga je uporabil tudi za rigoroze in bil 21. julija 1917 promoviran za doktorja na temelju disertacije o naglasih v ziljskem narečju, napisane že v študijskih letih. Njegov poskus leta 1919, da bi postal univerzitetni profesor, ni imel uspeha; na zagrebški univerzi se je sicer habilitiral za profesorja slovenske literarne zgodovine, v Ljubljani pa so ga zavrnili s pojasnilom, da dajejo prednost kandidatu »z ne zgolj slovenistično, ampak splošno slavistično kvalifikacijo«.² Tako se je Grafenauer mogel polno posvetiti znanstvenemu delu šele po upokojitvi. 16. maja 1940 je bil namreč izvoljen za dopisnega člana poldrugo leto pred tem ustanovljene slovenske Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani, 21. decembra 1946 pa za njenega rednega člana. V tem času je svoje znanstveno delo skoraj povsem usmeril v slovensko narodopisje; na akademiji je mogel leta 1948 organizirati komisijo za slovensko narodopisje, iz katere se je 1951 razvil inštitut. Pozno zastavljeno, toda temeljito in do kraja intenzivno raziskovanje slovenskega ljudskega slovstva je prekinila smrt 29. decembra 1964.

V nekrologu je Milko Matičetov zapisal: »V najširših krogih je Ivan Grafenauer znan kot *literarni zgodovinar*. Sloves si je pridobil predvsem s 'Kratko zgodovino slovenskega slovstva'.«³ Vendar to velja predvsem za starejše generacije, ki so v srednji šoli uporabljale njegov literarnozgodovinski učbenik. Dandanašnji je predvsem v strokovnih krogih bolj znan in cenjen kot folklorist. Matičetov je v citiranem spominskem članku posebej poudarjal, da je bilo Grafenauerjevo narodopisno zanimanje starejše od literarnozgodovinskega, in Zmaga Kumrova je sočasno zapisala, da »je čutil kot svoj pravi poklic – razi-

¹ I. Grafenauer, *Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva*, (Izdajo knjige je oskrbel Bogo Grafenauer), Celje 1973, str. 223–309.

² Tam, str. 258.

³ M. Matičetov, Ivan Grafenauer, *Letopis SAZU XV*, Lj. 1965, str. 68.

slovanje ljudske duhovne kulture Slovencev«. ⁴ Tudi v spominskem zapisu v Jeziku in slovstvu je France Bezljaj poudaril njegovo narodopisno znanstveno publicistiko, »kjer se je tudi že zgodaj, v letih pred prvo svetovno vojno, krepko uveljavil predvsem z uvajanjem modernih raziskovalnih metod v tej še sorazmerno slabo razviti veji slovenskih nacionalnih ved« in kjer je s svojim zrelim delom, predvsem z monografijo o Lepi Vidi, »povzdignil slovensko narodopisje iz amaterstva v solidno stroko na sodobni višini«. ⁵

Naše razmišljanje o Ivanu Grafenauerju kot literarnem zgodovinarju ni usmerjeno v vprašanje, ali je ta panoga v Grafenauerjevem slavističnem oziroma slovenističnem znanstvenem delu primarna ali ne in ali ima večji ali manjši pomen od njegovega folklorističnega raziskovanja. Naša pozornost velja najprej Grafenauerjevemu pojmovanju literature in njegovi literarnozgodovinski metodi, s tem v zvezi tudi vprašanje, če in koliko se je razlikoval njegov pogled na pismo in v tisku fiksirano literaturo od obravnavanja ljudskega slovstva, in končno vprašanje globalnega razmerja med Grafenauerjem literarnim zgodovinarjem in Grafenauerjem folkloristom oziroma narodopiscem. Najprej se moramo kratko ozreti še na njegovo temeljno slavistično izobrazbo.

Grafenauer sam je v avtobiografiji z dne 22. julija 1919, priloženi prošnji za habilitacijo na zagrebški univerzi, takole označil obseg dunajskih visokošolskih študij: »Poslušal sem predavanja Jagičeva, Rešetarjeva, Vondrákova, Murkova, Jirečkova, Heinzlova, Minorjeva, Weilenova in se udeleževal vaj Jagičevih, Vondrákovih in Murkovich (o ruski literaturi) v slovanskem seminarju in Minorjevih v nemškem seminarju.« ⁶ Njegova slavistična izobrazba se je torej primarno oblikovala v seminarju Vatroslava Jagiča. Tu pa je veljala filološka šola, v kateri se še nista izpod okrilja široko pojmovane lingvistike izvili literarna zgodovina in narodopisje. Jagič je sicer toleriral specializirana zanimanja svojih učencev, vendar šele po tem, ko so šli skozi celovito šolo slovanske filologije. Grafenauer se je v Jagičevem seminarju z enakomernim zanimanjem poglobljal v slavistična vprašanja, ki so bila na programu, vendar se je posebej usmerjal v lingvistiko. V že citirani avtobiografiji je zapisal: »Predvsem sem se bavil na vseučilišču s primerjajočo slovansko slovnico in z dialektologijo, za katero sem nabiral gradiva na Koroškem: pri Zilji, v Podjunu in v Rožu.« ⁷ Del tega gradiva je uporabil v razpravi, ki jo je predložil kot doktorsko tezo in ki mu jo je Jagič že 1904 objavil v Archiv für slavische Philologie. ⁸ Jagič je Grafenauerja, v katerem je odkril »puno talenta za dialektološka pitanja te puno interesa za svoj kraj (Korušku)«, očitno želel vzgojiti v dialektologa, ga usposobiti za delo s fonografom in ga je predvidel za sodelavca v petrograjski slovanski enciklopediji za koroška narečja, ⁹ toda eksistenčna stiska je prisilila Grafenauerja, da se je takoj po absolutoriju zaposlil na gimnaziji.

Širina Jagičevega filološkega obzorja in metoda sta odločilno zaznamovali vse Grafenauerjevo znanstveno delo, pa naj se je obrnilo na to ali ono specialno področje. Bili bi krivični, če bi trdili, da Grafenauer svojega teoretičnega znanja ni širil in poglobljal; nove ali vsaj drugačne razglede mu je odpiral že Minorjev germanistični seminar, vsaj v smeri verzologije. Toda Grafenauerjeva strokovna publicistika dovolj zgovorno priča, da je vselej dajal prednost konkretnemu raziskovalnemu delu in reševanju konkretnih vprašanj, v katero je vselej pritegnil vse svoje bogato znanje. Tako se na primer v literarnozgodovinskih razpravah ni odrekal lingvističnemu gradivu in sklepom, zlasti pa ne dosledni filološki tekstni kritiki, v narodopisnih razpravah je upošteval literarnozgodovin-

⁴ Z. Kumer, Prof. dr. I. Grafenauer, SE 1965–1966, str. 189.

⁵ F. Bezljaj, Spominu Ivana Grafenauerja, JiS 1965, str. 2.

⁶ M. Matičetov, n. d., str. 65.

⁷ Prav tam.

⁸ I. Grafenauer, Zum Akzente im Gailtalerdialekte, AslPh 1904/05, str. 195–228.

⁹ M. Matičetov, n. d., str. 67.

ske izkušnje in gradivo, vselej pa se je tudi zatekal v širše politično in kulturno zgodovinske razglede in v primerjanje slovenske problematike s tujo, zlasti nemško, ki jo je najbolje obvladal. Tako je pri Grafenauerju kljub občasnemu nagibanju v lingvistiko, literarno zgodovino ali narodopisje vsekoli dokaj viden in značilen filološki 'skupni imenovalec'. Zato se mi zdi povsem ustrežna Bezlajeva karakteristika, češ da je skušal »zajeti stroko v njeni klasični širini ter je bil za Miklošičem in Murkom (pač od slovenskih slavistov) edini, ki je z uspehom posegal na vsa področja slavistike«, le da »se je v razliko od njih posvetil samo slovenskim problemom«. ¹⁰

Poletni semester leta 1903 je Ivana Grafenauerja motiviral še za eno specialno smer znanstvenega raziskovanja. Jagić je v tem semestru imel kurz predavanj o zgodovini slovenskega ljudskega pesništva in vzporedne seminarske vaje iz istega predmeta. Grafenauer se je v seminar vključil z obsežnim referatom o razmerju koroškoslovenske ljudske pesmi do ljudske pesmi ostalih Slovencev. ¹¹ Sestavek, ki se je ohranil v avtorjevi zapuščini, kaže že zrelo sposobnost za kritično presojanje objav besedil in ureditev pri Scheinigu in Štreklju, sistematičnost v obravnavi motivov in smisel za postavljanje relevantnih znanstvenih problemov. Na tem temelju je gradil dalje v dve smeri. V okviru raziskav ljudskega pesništva se je osredotočil na monografsko obravnavo geneze pesmi o mladi Zori; iz zbranega gradiva je objavil krajšo razpravo Salomonova legenda v slovenski narodni pesmi v jubilejnem zborniku ob sedemdesetletnici Vatroslava Jagića, obsežnejše delo pa je ponudil leta 1907 Slovenski matici. ¹² Druga smer ga je vodila v podrobno filološko analizo dveh najbolj popularnih praznoverskih knjig, Duhovne brambe in Kolomonovega žegna (ČZN 1907). To narodopisno delo je bilo po Grafenauerjevi lastni izjavi most k njegovi orientaciji v literarno zgodovino: »Preko razprav narodopisnega značaja (»Duhovna bramba« in »Kolemonov žegen«, Legenda o Salomonu v slovenski narodni pesmi, razprava o celotnem razvoju legende o Salomonu, preveč specialna in obširna, zato še v rokopisu) sem dospel do slovstvene zgodovine, ki sem se je lotil zato, da omogočim boljši pouk tega predmeta na srednjih šolah.« ¹³

Ob navedenem citatu se nam takoj odpira vprašanje, kako je Grafenauer pojmoval odnos med ljudskim slovstvom in umetniško književnostjo in v čem je bil omogočen organski prehod med njegovim preučevanjem prvega in druge. Odgovor se nam nakazuje v kratkem teoretičnem uvodu v njegovo *Kratko zgodovino slovenskega slovstva*. Tu loči slovstvo v širšem pomenu, ki obsega vse, »kar je človek iz jezikovnih proizvodov svojega duha zapisal«, in slovstvo v ožjem pomenu, »lepo slovstvo, ki obsega pesniška dela naroda in ga imenujemo zato tudi narodno (nacionalno) slovstvo«. ¹⁴ To opredelitev pa takoj dopolnjuje: »Tudi tiste pesnitve, ki so se čisto stoletja ohranjevale ustno od rodu do rodu, preden so se zapisale (*narodne pesmi*), se morajo prištevati lepemu slovstvu.« ¹⁵ Že iz tega se jasno vidi, da Grafenauer kot literarni zgodovinar iz predmeta svojega obravnavanja ne izključuje slovstva, ki je bilo zgolj ustno objavljeno in se je ohranilo v ustni tradiciji. Zanj je pomemben celoten obseg besedne umetnosti: »*Zgodovina slovstva* opisuje kot *del zgodovine umetnosti* pesniška dela naroda od začetka do današnjih dni ... « ¹⁶ Zato začenja svoj zgodovinski prikaz s »predkrščansko dobo (do okoli 800)«, za katerega je značilno ustno slovstvo, katerega sledovi »so se ohranili med narodnimi zagovori, pripovedkami

¹⁰ F. Bezlaj, n. d., str. 1.

¹¹ I. Grafenauer, Über die Stellung des kärntnerslowenischen Volksliedes zum Volkslied der übrigen Slowenen, Beiträge zur Volksliederforschung in Kärnten (Archiv für vaterländische Geschichte und Topographie 62), Clc, 1967, str. 141–171.

¹² V op. 1 n. d., str. 241.

¹³ M. Matičetov, n. d., str. 65.

¹⁴ I. Grafenauer, *Kratka zgodovina slovenskega slovstva*, Lj, 1920, ² str. 18–19.

¹⁵ Tam, str. 19.

¹⁶ Prav tam.

in pravljalci, dasi so že davno izgubili prvotno pogansko lice,¹⁷ in zato v poglavju o »krščanskem srednjem veku (800–1530)« posebej poudari »najdragocenejše, kar imamo iz zadnjega stoletja srednjega veka in tudi še iz začetka novega časa« – narodno pesem.¹⁸

In kakšen je bil Grafenauerjev globalni pogled na slovstvo? Iz istega uvodnega sestavka v *Kratki zgodovini slovenskega slovstva* povzemamo trditev, da se v slovstvu v ožjem pomenu »posebno jasno zrcali značaj naroda, njegova duševna kultura in njegova notranja in zunanja zgodovina«; to naj bi veljalo tako za književnost kakor za ustno slovstvo. Temu širokemu izhodišču ustreza tudi Grafenauerjevo pojmovanje slovstvene zgodovine kot opisa pesniških del naroda in njegovi periodizacijski kriteriji, ki so splošno zgodovinski, kulturni ali literarni. Zato je po njegovem prva naloga literarnega zgodovinarja, da »izkuša razložiti, kako so (pesniška dela) nastala iz kulturnih razmer naroda in časa, v katerem so vzrasla«, in šele druga, v kakšnem razmerju so ta dela do »osebnosti njihovih stvoriteljev«,¹⁹ saj se to nanaša le na književna dela. Dasi je Grafenauer v svoji *Kratki zgodovini slovenskega slovstva* in v nekaj starejši *Zgodovini novejšega slovenskega slovstva* enakomerno upošteval biografije ustvarjalcev in prikaze njihovega dela, se razmerje veskozi opazno nagiba v prid dela in ne življenja. To velja tudi za prispevke v *Slovenskem biografskem leksikonu*, kjer je nekaj časa bil zadolžen za novejše slovenske pisatelje. Mimo teh publikacij pa so ga biografije ustvarjalcev redko posebej zanimale. Grafenauerjeva osrednja pozornost je bila uprta v posamezna literarna dela ali v celoten literarni opus nekega literarnega ustvarjalca; lotil se jih je vselej s temeljito filološko analizo in primerjalno interpretativnimi prizadevanji. Najznačilnejše takšne razprave so Simon Jenko in njegovi pesniški zgledi (DS 1908), Stiški (ljubljanški) rokopis (DS 1916) in zlasti Valentin Vodnik – pesnik (Knezova knjižnica XXII, Lj. 1918). Solidna in kritična tradicija filološke metode, oplojena s kulturno zgodovinskim konceptom dunajske šole, je bila trdno in zanesljivo vodilo Grafenauerju kot literarnemu zgodovinarju. Pozitivizem se ga je dotaknil le v bolj splošnih oblikah in neizrazito. To se nam najzgovorneje pokaže ob njegovi kritiki Prijateljeve monografije Janko Kersnik, njega delo in doba, seveda če prezremo vse, kar izvira neposredno iz svetovnonazorskega nasprotja obeh znanstvenikov. Po Grafenauerjevem mnenju je bila Prijateljeva naloga, da Kersnikovim Zbranim spisom doda »biografijo Kersnikovo in karakteristiko njegovega dela«. Prijatelj pa je tendiral v drugo smer: »Ta dvojni sešitek namreč ne govori o *Janku Kersniku, njega delu* in, kar naj bi bilo okvir celotnemu delu, o njegovi *dobi*, kakor obeta še zmeraj naslov knjige, še manj pa o *novelistu* in politiku Kersniku, ampak skoro izključno o dobi, ki je v njej Kersnik živel in nekaj časa tudi aktivno v njej nastopal kot politik druge vrste. Na ta način je okvir postal slika in se je slika (Kersnik in njegovo literarno delo) pod roko izpremenila v neznatn, dovolj neskrbno izdelan okvir; vse to pa, kakor se kaže, namenoma, ker se je pisatelju v istini okvir zdel dragocenejši od slike same.«²⁰

Leta 1929 je dobil Ivan Grafenauer ob izidu prvega snopiča Kidričeve *Zgodovine slovenskega slovstva* močno vzpodbudo, ki je njegovo literarnozgodovinsko raziskovanje intenzivirala, preusmerila iz novejših obdobij v srednji vek in ga kmalu spet privedla k poglobljenemu študiju ljudskega pesništva. Prvo, kar je Grafenauerja vzpodbudilo k polemiki s Kidričem, je bil naslov *Stoletja beležk brez literarne tradicije*, s katerim je Kidrič označil slovenski srednji vek. Grafenauer se je intenzivno lotil nadrobnega razčlenjevanja slovenskih srednjeveških rokopisov in dokazovanja njihovih medsebojnih zvez. V to delo je pritegnil vse svoje bogato filološko, germanistično in zgodovinsko znanje in ga še načrtno poglobljal. Tako so po vrsti nastale razprave *Poglavje iz najstarejšega slovenskega pismenstva* (ČJKZ 1931), *O pokristjanjenju Slovencev in pričetkih slovenskega pis-*

¹⁷ Tam, str. 24.

¹⁸ Tam, str. 42.

¹⁹ Tam, str. 19.

²⁰ I. Grafenauer, *Janko Kersnika Zbrani spisi...*, DS 1914, str. 372.

menstva (DS 1934), Karolinška kateheza ter izvor brižinskih spomenikov in »Čina nad ispovedajostim se« (RDHV 13, Lj. 1936), zadnji odmev teh prizadevanj pa predstavlja razprava Celovski rokopis iz Rateč, podružnice beljaške prafere pri Mariji na Zilji (Razprave II. razr. SAZU 3, Lj. 1958). Drugo, kar je zbudlo Grafenauerja v Kidričevi zgodovini, pa je bilo dejstvo, da se je Kidrič izognil najpomembnejši literarni dediščini srednjega veka – ljudskemu slovstvu. Prav v tem pa se kaže odločilni povod, da se je Grafenauer tako intenzivno vrnil k narodopisju.

Če sprejmemo takšno razlago Grafenauerjeve vrnitve k preučevanju ljudske pesmi in ljudskega slovstva sploh, se nam odpira vprašanje, ali je njegovo raziskovanje tega predmeta folkloristično ali literarnozgodovinsko. Pot k razjasnitvi tega vprašanja nam odpira izčrpna in neposredna izjava o uporabljeni metodi, ki jo je Grafenauer priključil odgovoru Milku Matičetu na kritiko razprave o legendarni pesmi Spokorjeni grešnik: »Romantičnim narodopisnim teorijam Grimmovim-Krekovim sem odkimaval že kot gimnazijec, ko so nas ob Sketovi čitanki z njimi dolgočasili, s komparativno literarnozgodovinsko metodo sem se seznanil že pred 50 leti v Jagičevi šoli in sem po tej metodi spisal članek o 'Mladi Zori' (Jagičev zbornik, 1908, 65). Zaradi pomanjkanja literarnih virov pa s to metodo pri nas ni bilo kam priti. Novo pot mi je pokazala kulturnohistorična smer v etnologiji preprostih kultur. Njej je izdelal metodo zgodovinar-etnolog Gräbner, P. W. Schmid pa jo je izpopolnil. S preučevanjem preprostih kultur sem to kulturnohistorično metodo prenesel na preučevanje narodopisja visoke kulture slovenskega naroda, pa jo spojil s primerjalno književnozgodovinsko metodo. In ta doslej v svetovni etnografiji še ne uporabljena kulturnozgodovinsko-literarnoprimerjalna metoda je prinesla pri preučevanju naših narodnih pesmi kar lepe sadove. Previdna uporaba v vrsti razprav je pripeljala do spoznavanja kriterija za kriterijem za starost naših ljudskih pesmi, oblikovanih v ritmiki dvodelnih dolgih vrstic, kratkih vrstic, osmercev i. dr., motivnih kriterijev kraljičev, španskih kraljic in kraljev, zamorskih deklic in zamorcev i. dr.«²¹ V citiranem zapisu Grafenauer dovolj nedvoumno označuje svojo metodo za kulturnozgodovinsko in se opredeljuje proti romantični folkloristični dediščini. Z uvajanjem take metode v slovensko narodopisje je folkloristiko določeno zaznamoval s historizmom. Kljub nedvomnim zaslugam za to vedo, med katere sodi v prvi vrsti teoretično utemeljena sistematika slovenskega ljudskega slovstva,²² pa vrsta monografskih razprav o posameznih snoveh, motivih in vrstah, od katerih ima Lepa Vida, Študija o izvoru, razvoju in razkroju narodne balade o Lepi Vidi (Lj. 1943), kar klasičen pomen za vedo, je šlo raziskovanje njegovih naposrednih učencev in mlajših sodelavcev v drugačne smeri, ki jih kot skupni imenovalc označuje pojmovanje folklore kot sinkretične umetnosti. Grafenauer pa je kljub nadpovprečni glasbeni izobraženosti vztrajal pri preučevanju ljudskega slovstva kot pesništva, torej kot besedne umetnosti. In ker je pri tem izšel iz literarnozgodovinskega aspekta in metod, je naravno, da je hotel svoje izsledke organsko vključiti v slovensko slovstveno zgodovino. Pripravo za to pomeni »očrt zgodovine narodne pesmi« v razpravi za Narodopisje Slovencev,²³ prvi poskus uresničitve prikaz zgodovine slovenskega slovstva na Koroškem,²⁴ končno sintezo pa posmrtno izdana Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva. Z njo je praktično in deklarativno izpričal vodilo svojega znanstvenega raziskovanja, namreč »lepotno in vsebinsko pomembne umetnine *narodnega ustnega slovstva* (kolikor jih je nadrobno znanstveno raziskovanje že moglo uvrstiti v zgodovinski tok)« vključiti »v slovstveni razvoj«.²⁵

²¹ I. Grafenauer, (Odgovor kritiku), SE 1951, str. 431.

²² I. Grafenauer, Narodno pesništvo, Narodopisje Slovencev II, Lj. 1952, str. 12–85.

²³ Tam, str. 30–46.

²⁴ I. Grafenauer, Slovensko slovstvo na Koroškem – živ člen vseslovenskega slovstva, Koroški zbornik, Lj. 1946, str. 284–344.

²⁵ V op. 1 n. d., str. 13.

Razume se, da Grafenauer ni hotel niti mogel mehanično enačiti ljudskega pesništva v ustni tradiciji z individualnim literarnim ustvarjanjem besednih umetnin. To dokazuje že njegova znana in večkrat citirana definicija ljudske pesmi: »*Narodna pesem (ljudska pesem) je pesem, ki jo je narodno občestvo (po vsem jezikovnem ozemlju ali samo po posameznih pokrajinah ali okrajih) po ustnem izročilu, s petjem iz spomina, sprejelo za svojo, jo daljšo dobo pelo, po svoje spreminjalo in tako prilagodilo svojemu okusu in slogu (ter jo morda poje in spreminja še sedaj).*«²⁶ Tudi to tipološko razločevanje je povezano z neko zgodovinsko dinamiko, ki jo je Grafenauer takole označil: »Že davno, preden se je zapisala prva slovenska beseda, so živeli med našimi predniki pesniško in pevsko nadarjeni ljudje, ki so v pesmih oblikovali podobe iz življenja narodnega občestva, ljudi in usode, dajali izraza svojim in ljudskim čustvom in mislim, nazorom in verovanjem, narodno občestvo pa jih je sprejemalo za svoje, jih od rodu do rodu pelo ter po svoje spreminjalo in prilagajalo svojemu okusu in slogu. Nekaj najlepših se je – seveda bolj ali manj spremenjenih – ohranilo do dokaj poznega zapisa. Pa tudi po vzniku pismenskega slovstva sta živele ustno ljudsko pesništvo in pesništvo izobraženih krogov v živih medsebojnih stikih. Že v Brižinskih spomenikih čutimo v odstavkih, posnetih po starejših ritmičnih obredih in molitvenih obrazcih in pesmih, ritmiko najstarejših slovenskih ljudskih pesmi in balad; srednjeveški pisci, naši protestanti so posegali po 'starih pesmih', Vodnik in Prešeren, Levstik in Jenko, Gregorčič in Župančič so se učili pri narodni pesmi. Pa tudi ljudstvo je po svojih pevcih in pevkah vedno spet sprejemalo poleg pesmi pevec-pesnikov iz svoje srede tudi pesmi izobraženih pesnikov, znanih in neznanih, če so s prikupnim napevom in občečloveško vsebino našle odmev v čustvovanju in mišljenju preprostega človeka. To se je začelo že ob prvih početkih slovenskega pismenstva, ponarodele pa so po napevu tudi ta in ona izmed Vodnikovih, Prešernovih, Jenkovih, Gregorčičevih pesmi.«²⁷

Marsikatera Grafenauerjeva sodba in hipoteza je že omajana, marsikatera ne bo več dolgo vzdržala strokovne kritike. Druge spet utrjuje čas, novo gradivo in nova dognanja. Predvsem pa mu moramo priznati dve veliki zasluge za slovensko literarno zgodovino. Vanjo je pritegnil obdobje srednjega veka kot relevantno raziskovalno področje. Predvsem pa je s svojim raziskovalnim delom dokazal, da se tako imenovano ljudsko slovstvo po svojih estetskih vrednotah vključuje enakovredno z največjimi stvaritvami znanih pesnikov v skupno zakladnico besedne umetnosti, in pokazal, kako ga literarni zgodovinar more in mora vključevati v prikaz naše slovstvene preteklosti.

²⁶ V op. 22 n. d., str. 21.

²⁷ V op. 1 n. d., str. 13–14.